

نقش ابعاد شخصیت در رفتار اطلاع جویی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه تهران در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

محمود خسروجردی

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی - دستیار پژوهشی
پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران
نویسنده رابط: khosro@irandoc.ad.ir

طاہره علمی

دکترای کتابداری و اطلاع رسانی - دانشیار عضو هیئت
علمی دانشگاه تهران

نادر نقشینه

دکترای کتابداری و اطلاع رسانی - استادیار-عضو هیئت
علمی کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه تهران

نیکچهره محسنی

دکترای روانشناسی - استاد- عضو هیئت علمی روانشناسی
دانشگاه تهران

دریافت: ۱۳۸۷/۰۸/۲۷ پذیرش: ۱۳۸۷/۰۷/۱۲

(مقاله برای اصلاح به مدت ۱ ماه و ۱۵ روز ترد پدید آورندگان بوده است)

اطلاعات
علمی و فناوری

فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران
شماره ۶- ۲۲- ۱۳۷۵
نمایه در: SCOPUS / LISA
<http://jlist.irandoc.ac.ir>
دوره ۲۲ / شماره ۳ / ص ۶۰-۳۵
بهار ۱۳۸۸

نوع مقاله: علمی پژوهشی

چکیده: این پژوهش بر آن بود تا چگونگی رفتار اطلاع جویی در جامعه مورد پژوهش (۱۵۸ نفر) را بررسی کند و نقش عوامل شخصیتی را در رفتار اطلاع جویی آنان بیازماید. ابزار این پژوهش شامل دو پرسشنامه بود. روش پژوهش، توصیفی و از نوع همبستگی است و از تحلیل همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چند گانه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده گردید. نتایج حاکی از آن است که بین برونگرایی دانشجویان و قضاوت ربط، خلق اندیشه‌های نوین، زمان به عنوان انگیزش، و تلاش برای جستجوی اطلاعات رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. بین گشودگی به تجربه و نیز وظیفه شناسی، با زمان اختصاص داده شده به جستجوی اطلاعات نیز رابطه‌ای مثبت و معنادار مشاهده شد. با توجه به نتایج، می‌توان به‌طور کلی استنباط کرد که بین ابعاد شخصیت یا ابعاد رفتار اطلاع جویی دانشجویان کارشناسی ارشد رابطه معناداری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: رفتار اطلاع جویی؛ شخصیت؛ نتایج عاملی؛ دانشجویان؛ کارشناسی ارشد؛ دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

دستیابی به اطلاعات صحیح و روزآمد در هر مرحله از پژوهش، ضروری و با اهمیت است. بسیاری از محققان کشور را دانشگاهیان تشکیل می‌دهند و به نظر می‌رسد که مهم‌ترین منبع کسب اطلاعات آن‌ها، کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاهی و تخصصی باشند (شریت ملکی ۱۳۸۲). درک و شناخت فرآیند جستجوی اطلاعات و توسعه نظام‌ها^۱ و راهبردهای حمایت از آن، اهداف اساسی علم اطلاع‌رسانی را تشکیل می‌دهند (Marchionini 1997, 33-39). اهمیت این فرآیند تا بدانجاست که در برخی از متون از آن با نام «فرآیند تبدیل اطلاعات به دانش» یاد می‌کنند. به این ترتیب کاوش، بازیابی و استفاده از اطلاعات در کانون مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار می‌گیرد. کارکردهای کتابخانه، که به تدبیر انسان برای پاسخگویی به نیازهای او صورت می‌پذیرد از طریق جستجوی اطلاعات محقق می‌شود. از طرفی، بسیاری از افراد با قرار گرفتن در محیط‌های فناوری زده، بازخوردهای منفی از خود بروز می‌دهند و حتی شاید دست از ادامه کار بردارند و فرآیند اطلاع‌جویی آن‌ها ناتمام بماند. بسیاری از علل این امر، در ناآشنایی یا عدم مهارت فرد در استفاده از فناوری (به عنوان ابزاری برای کسب اطلاعات)، آموزش‌های قبلی فرد، و فرهنگ خانوادگی وی و جامعه‌ای که فرد در آن زندگی می‌کند ریشه دارد. یعنی فردی که در خانواده‌ای رشد یافته که به صورت مداوم با اطلاعات، ابزارها و فرآیند اطلاع‌جویی درگیر بوده، راحت‌تر می‌تواند از پس مشکلات استفاده از فناوری و دسترسی به اطلاعات برآید. شخصیت فرد نیز به عنوان بازنمون شخصیت خانواده، ممکن است در فرآیند اطلاع‌جویی دخیل باشد (علیدوستی و خسروجردی ۱۳۸۴). استنباط این مطلب که چگونه رفتارهای مختلف در اطلاع‌جویی نقش دارند، می‌تواند درک ما را از کاربران خدمات اطلاعاتی افزایش دهد.

۲. شخصیت

صاحب‌نظران حوزه شخصیت و روانشناسی از کلمه «شخصیت» تعریف‌های گوناگونی ارائه داده‌اند. از دیدگاه ریشه‌شناسی، گفته شده که کلمه «شخصیت» که برابر

¹ systems

«پرسونالیتی»^۱ انگلیسی و یا «پرسونالیت»^۲ فرانسه است، در حقیقت از ریشه لاتین «پرسونا»^۳ گرفته شده که به معنای نقاب یا ماسکی بود که در یونان و روم قدیم، بازیگران تئاتر بر چهره می گذاشتند. شخصیت، الگوی ویژه اندیشه‌ها، احساسات و رفتارهایی است که افراد را از یکدیگر متمایز می کند و در خلال زمان و موقعیت‌ها ثابت می ماند (Phares 1991, 4)؛ مجموعه‌ای از رفتارهای زیستی است که پاسخ‌های ویژه فرد را به محرک‌های محیطی شکل می دهد و مفهوم آن باید به طور فرضی پذیرفته شود (Heinstrom 2003). شخصیت الگویی از رفتار اجتماعی و روابط اجتماعی متقابل است؛ بنابراین شخصیت یک فرد، مجموعه راه‌هایی است که او به طور معمول از طریق آن نسبت به دیگران واکنش نشان می دهد یا با آن‌ها تعامل می کند (Ferguson 1970, 3-7).

عمق و اهمیت رفتارهای شخصیتی متفاوت است. درونی ترین لایه، حالت پایه‌ای دارد؛ در حالی که بیرونی ترین لایه، به شرایط وابسته است و برای مثال با خستگی، تحت تأثیر قرار می گیرد. بنابراین یک فرد خسته ممکن است به گونه‌ای رفتار کند که «من واقعی» او نیست (Cattle 1950, 20). تغییراتی که وقایع و احساسات را با گذشت عمر منعکس می کنند فقط ویژگی‌های سطحی - و نه ویژگی‌های مبنایی - را می نمایانند. به طور معمول تغییرات عمیق شخصیتی نتیجه تغییرات عمده در زندگی، یا کوشش سنجیده و حساب شده فرد است (Costa and McCrae 1992, 9). بسیار مهم است که افراد، مادامی که احساسات پایدار مربوط به هسته درونی را از دست نمی دهند، با شرایط زندگی نیز کنار آیند. شورانگیز بودن^۴ نمونه‌ای از خصوصیتی است که در تمام فرهنگ‌ها، با گذشت زمان و با گذار از نوجوانی به میان‌سالی کاهش می یابد (Costa and McCrae 1984, 80). روان‌نژندگرایی^۵ و گشودگی تجربه‌ها^۶ در طی زمان کاهش می یابد؛ در حالی که عزت نفس^۷، خودآگاهی^۱، و مقبولیت^۲ افزایش می یابد (Neyer 2000). افزون بر این، اوصاف مربوط به شخصیت، به سن و بلوغ نیز وابسته‌اند (Costa and McCrae 1984, 81).

¹ Personality

² Personalité

³ Persona

⁴ Sensation seeking

⁵ Neuroticism

⁶ Openness to Experience

⁷ Self-esteem

۳. رفتار اطلاع‌جویی

رفتار اطلاع‌جویی، بیشتر با فرآیند حل مسئله عقلانی^۱ مورد قیاس قرار گرفته که در این فرآیند، فرد با مشاهده خلئی در دانش خود، جستجوی آگاهانه برای اطلاعات را آغاز می‌کند. در بیشتر مواقع فرآیند اطلاع‌جویی، پویا و متغیر است و به بستر- و تا اندازه زیادی- به فردی بستگی دارد که در پی اطلاعات است (Heinstrom 2002; Heinstrom 2003). برخی از افراد، طرح‌ریزی و ساختاردهی جستجو را خود انجام می‌دهند؛ در حالی که برخی دیگر، اطلاعات را به گونه‌ای انعطاف‌پذیرتر و بدون برنامه‌ریزی گردآوری می‌کنند. علل تفاوت در این نگرش‌ها نسبت به اطلاعات ممکن است در بستری که اطلاعات در آن جریان دارد، و نیز در فرآیندها و نیازهای درونی شخص ریشه داشته باشد. در سنت پژوهشی اخیر در کتابداری و اطلاع‌رسانی، تأکید ویژه‌ای بر بستر اطلاع‌جویی شده است. گفتنی است که فرآیند اطلاع‌جویی، با وظیفه یا شغل (Bystrom 2000; Kim 2001)، رشته و مراحل فرآیند پژوهش (Ocholla 1999)، جستجوی واسطه‌ای و عدم قطعیت (Wilson et al. 2002)، سبک‌های شناختی (Ford 2000; Ford et al. 2002; Ingwersen 1982; Kuhlfthau 1993, 43)، دانش واقعی و ابعاد دانش شخص (رادکی^۲ و ژاکارد^۳، ۱۹۹۵) و تفاوت‌های فردی (Ford, Miller and Moss 2001) در ارتباط است. درک و استنباط ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند به تفسیر و تبیین تفاوت‌های موجود در الگوهای اطلاع‌جویی کمک کند (Wilson 2000). از آنجا که شخصیت افراد در هر موقعیت خاص، واکنش‌های معینی از خود بروز می‌دهد، بنابراین رفتارهای شخصیتی بر نگرش‌ها و رفتار در بستر اطلاع‌جویی نیز تأثیر گذارند.

۴. اهمیت و هدف پژوهش

کتابخانه‌ها، مراکز اطلاع‌رسانی و مراکز تحویل مدرک نقش مهمی در ارائه اطلاعات مورد نیاز متخصصان برعهده دارند. در صورتی که این گونه مراکز شناخت کاملی

¹ Conscientiousness

² Agreeableness

³ Rational problem-solving

⁴ Radecki

⁵ Jaccard

از مشتریان/ مراجعان، رفتارهای اطلاع‌جویی، شخصیت و نگرش‌های آنان در باب ماهیت دانش و یادگیری، و منابع مورد نیاز این‌گونه مراکز (با توجه به منابع مورد درخواست مشتریان خود) داشته باشند، می‌توانند با تصمیم‌گیری‌های درست، از صرف بودجه‌های غیر ضروری بکاهند. همچنین این مراکز با اطلاع از عوامل مورد نظر این پژوهش می‌توانند کاستی‌های احتمالی موجود در ابزارهای بازنمون اطلاعات این‌گونه مراکز از قبیل «واسطه - کاربر»های مشتری‌پسند را رفع کنند، روش‌ها و خدمات اطلاعاتی را اصلاح کنند، مجراهای دسترسی به اطلاعات را بهبود بخشند، و در نهایت به ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات اطلاعاتی و پژوهشی کمک نمایند.

هدف پژوهش حاضر، تعیین رابطه یا عدم رابطه ابعاد شخصیت با رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه تهران است.

۵. پیشینه پژوهش

۱-۵. در ایران

در ایران، فرآیند اطلاع‌جویی/اطلاع‌یابی، موضوع پایان‌نامه‌ها و رساله‌های زیادی قرار گرفته است: «دیلمقانی» (۱۳۷۵)، «نورمحمدی» (۱۳۷۶)، «تصویری قمصری» (۱۳۷۸)، «امین‌پور» (۱۳۷۴)، «نوروزی چاکلی» (۱۳۷۹)، «روان‌بخش» (۱۳۸۰)، «شربت ملکی» (۱۳۸۲)، «کشاورز» (۱۳۸۳)، «رستمی‌فروشان» (۱۳۸۲)، «زمانی میاندشتی» (۱۳۸۲)، و «مولوی‌فرد» (۱۳۷۸). اما پژوهش‌های اندکی به شخصیت یا ابعاد آن در رفتار اطلاع‌جویی/اطلاع‌یابی پرداخته‌اند.

از مطالعات مرتبط با پژوهش حاضر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

«امین‌پور» در پژوهشی به بررسی رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور با رضایت شغلی آنان پرداخت. نتایج به دست آمده وجود رابطه معنادار میان ویژگی‌های شخصیتی مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و میزان رضایت شغلی آنان و نیز رابطه معنادار میان میزان تحصیلات و رضایت شغلی را مورد تأیید قرار داده است (امین‌پور ۱۳۷۴).

«شربت ملکی» به تعیین رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات تهران) پرداخت. وی در بخش کوچکی از پایان‌نامه

خود به جنبه‌های روانشناختی رفتار اطلاع‌یابی به صورت کلی توجه کرده، اما به ابعاد روانشناختی و نقش آن در اطلاع‌جویی اشاره‌ای نکرده است (شریت ملکی ۱۳۸۲).

«خسروی» به بررسی تناسب شخصیت-کارشناسان کاوش اطلاعات با شغل اطلاع‌رسانی پرداخت. وی ویژگی‌های لازم برای کارشناسان کاوش اطلاعات را بررسی کرد. نظریهٔ «پنج عاملی بزرگ نورمن»^۱ مبنای این پژوهش قرار گرفت. از ۳۷ ویژگی مورد بررسی، فقط ۱۴ ویژگی تأیید شد و ویژگی‌های ساکت و آرام بودن، گوشه‌گیر بودن، مرموز بودن، کج‌خلقی، حسادت‌ورزی، منفی‌بافی، لجبازی، دمدمی‌مزاج بودن، بی‌توجهی، عصبی بودن، مضطرب بودن، هیجانی و نامطمئن بودن، و ساده بودن از دید کارشناسان اطلاعات رد شد (خسروی ۱۳۸۲).

۲-۵. در خارج از ایران

«برانچ» در پژوهشی با عنوان «بررسی فرآیندهای اطلاع‌جویی دانش‌آموزان: ارزش استفاده از تفکر قالبی و تفکر پسین»^۲، فرآیند اطلاع‌جویی را موضوع پژوهش خود قرار داد. داده‌های به دست آمده، استفاده از روش‌های شفاهی و عملی را برای پوشش فرآیندهای اطلاع‌جویی تأیید کرد (Branch 2000).

«واکر» و «مون» نیز در پژوهش خود با عنوان «شناسایی و طبقه‌بندی رفتارهای اطلاع‌جویی در محیط شبکه‌ای: مطالعه‌ای اکتشافی دربارهٔ نوجوانان» فرآیند جستجوی اطلاعات را مد نظر قرار دادند. با ارائهٔ چهار درخواست اطلاعاتی به هر یک از شرکت‌کنندگان، از آنان خواسته شد برای یافتن اطلاعات مربوط، به جستجو بپردازند. یافته‌ها نشانگر آن بود که تمامی افراد از این چهار نوع رفتار استفاده می‌کنند. نیز مشخص شد که این افراد از حرکات مرور^۳ به خوبی استفاده می‌کنند، دانش عمومی این افراد از ابزارهای ناوبری و گشت زنی^۴ در وب مطلوب تشخیص داده شد، و بیش‌تر، از جستجوی کلیدواژه‌ای - و نه مرور در راهنماها - بهره بردند. هر چه پیچیدگی مسئله در درخواست‌ها بیش‌تر می‌شد، رفتار جستجوی این افراد نیز پیچیده‌تر

¹ Norman Big Five

² Think Moulds and Think Afters

³ Browsing

⁴ Navigational tools

می‌شد. تفکر، درماندگی، تشخیص، تردید و آشنایی ذهنی افراد در جستجو باعث ایجاد رفتارهای مثبت و منفی گوناگونی در بین دانش‌آموزان شد (Walker and Moen 2001).

«پالمر» از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاری^۱ برای بررسی رابطه شخصیت، رشته، ساختار سازمانی و وظیفه‌شناسی با رفتار اطلاعاتی بیوشیمی‌دانان، حشره‌شناسان^۲ و کارشناسان آمار (که در زمینه کشاورزی تحقیق می‌کردند) استفاده کرد. رشته موضوعی، مدت زمان مصرفی در زمینه موضوع و سازمان، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رفتار اطلاعاتی بودند که با استفاده از مدارک و خدمات اطلاعاتی سنجیده شدند. هم‌چنین شواهدی از تفاوت‌های جنسیتی (زن/مرد) نیز آشکار شد. تفاوت‌های مربوط به رشته، این حقیقت را نمایاند که کارشناسان آمار در اصل جوینده اطلاعات نیستند، زیرا آنان به ندرت به این اطلاعات به منظور حل مسئله نیازمندند. از طرف دیگر، حشره‌شناسان، گرچه به اطلاع‌جویی دائمی از منابع رسمی نمی‌پردازند اما تمایل دارند که از پرونده‌ها و شبکه‌های شخصی، برای گردآوری اطلاعات مورد نیازشان استفاده کنند. در نهایت، منظم‌ترین جویندگان اطلاعات، بیوشیمی‌دانان بودند که مسیرهای منظم و ثابتی را دنبال می‌کردند تا هیچ‌گونه اطلاع مرتبطی را از دست ندهند (Palmer 1999).

«کوپراسمیت» در مقاله‌ای با عنوان «اضطراب فناوری^۳ و کتابداران مرجع» به بررسی اضطراب‌های ناشی از ورود فناوری‌های اطلاعاتی پرداخته است. او اضطراب فناوری را «یک بیماری مدرن ناشی از عدم توانایی سازگاری با فناوری‌های جدید رایانه به روش سالم» تعریف نموده و اذعان می‌دارد وقتی تغییر اطلاعات در نظام‌های جدید به سرعت ایجاد شود و فنون^۴ از آنچه کتابدار به صورت منطقی می‌تواند جذب کند، تجاوز کند و شانس برای توسعه تجربه وجود نداشته باشد، باعث احساس رنج در افراد می‌گردد و نیز به دنبال خود علائم خفیفی چون احساس جدایی و ناکامی، نگرش منفی نسبت به منابع و نظام‌های جدید و فناوری‌های رایانه‌ای، افکار بدبینانه در

¹ Semi-Structured

² Entomologists

³ TechnoStress

⁴ Techniques

باب توانایی شخصی فرد در غلبه بر رایانه، و سهل‌انگاری استفاده‌کنندگان در رابطه با نیازهای رایانه‌ای را در بر دارد (Kupersmith 1992).

«هینستروم» به بررسی تأثیر شخصیت و رویکردهای یادگیری^۱ بر رفتار اطلاعاتی دانشجویان پرداخت. هدف این پژوهش، تعیین چگونگی تأثیر پنج عاملی شخصیت و رویکردهای یادگیری بر رفتار اطلاع‌جویی بود. نتایج نشان داد که:

- الف. دو عامل رویکرد راهبردی به یادگیری و شخصیت باوجدان، با یکدیگر همبستگی دارند. یعنی باوجدان بودن فرد که با رویکرد راهبردی به یادگیری در ارتباط است رفتار جستجویی را شکل می‌دهد که نظام‌مند و دقیق است.
- ب. رویکرد سطحی به یادگیری و برون‌گرایی، همبستگی کامل دارند.
- ج. رابطه معناداری بین رویکرد عمیق به یادگیری و شخصیت انعطاف‌پذیر در تجربه، مشاهده نشد (Heinstrom 2000).

«هینستروم» به بررسی تأثیر پنج عاملی شخصیت بر رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان کارشناسی ارشد پرداخت. وی ۳۰۵ دانشجوی کارشناسی ارشد را از نظر گونه‌های شخصیتی و رفتار اطلاع‌جویی آنها مورد آزمون قرار داد و به این نتیجه رسید که رفتار اطلاع‌جویی با تمامی ابعاد شخصیتی مورد آزمون (برون‌گرایی، دلپذیر بودن، با وجدان بودن، انعطاف‌پذیری در تجربه و روان‌نژندگرایی) رابطه دارد. در این پژوهش، رفتار اطلاع‌جویی به پنج بُعد تقسیم شده بود که این ابعاد عبارت‌اند از: اشکال در ربط اطلاعات بازیابی‌شده، فشار زمانی به عنوان مانعی در دسترسی به اطلاعات، تأیید دانش قبلی، تشخیص انتقادی اطلاعات و کمک به خلق اندیشه‌های جدید از اطلاعات بازیابی‌شده و تلاش. در پایان این پژوهش، ارتباط هر یک از ابعاد رفتار اطلاع‌جویی با هر یک از ابعاد شخصیتی نشان داده شد. نتایج حاکی از آن بود که افراد درون‌گرا، رفتار اطلاع‌جویی بهتری نسبت به افراد دیگر نشان می‌دهند (Heinstrom 2003).

«لارج»، «بهشتی» و «رحمان» در یک پژوهش تجربی، به بررسی تفاوت‌های جنسیتی در رفتار وب‌جویی جمعی^۲ دانش‌آموزان در یک مدرسه ابتدایی در کانادا

¹ Approaches to Learning

² Collaborative Web Searching Behavior

پرداختند. نتیجه نشان داد که دانش‌آموزان پسر درخواست‌های اطلاعاتی را در قالب کلیدواژه‌های کمتری نسبت به دختران فرمول‌بندی کردند. پسران همچنین وقت کم‌تری به یک صفحه اطلاعاتی وب اختصاص می‌دادند و در هر دقیقه تعداد کلیک آن‌ها بر روی پیوندها، به مراتب بیش‌تر از دانش‌آموزان دختر بود. به‌طور کلی نتایج نشان داد که پسران در جستجوی پیوسته، از دختران فعال‌تر هستند. این مطالعه همچنین تفاوت‌های رفتاری، عاطفی و تحصیلی میان دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم ابتدایی که در گروه‌های همجنس فعالیت می‌کردند را در طرح‌های وب‌محور^۱ کلاسی آشکار کرد (Large, Beheshti and Rahman 2002).

«وایت‌میر» به بررسی رابطه بین باورهای معرفت‌شناختی، قضاوت انعکاسی^۲ و رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان پرداخت. نتایج نشان داد که بین باورهای معرفت‌شناختی، قضاوت اندیشمندانه، و رفتار اطلاع‌جویی آن‌ها رابطه وجود دارد. دانشجویانی که بالاترین سطح معرفت‌شناسی را داشتند، توانایی بهتری در کنترل و اداره منابع اطلاعاتی متناقض و تشخیص منابع اطلاعاتی موثق نشان دادند (Whitmire 2004).

«ویلر» به بررسی توصیفی رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان «گونه Y» از نظر انگیزش^۳، نظریه یادگیری^۴ و تفکر انتقادی^۵ پرداخت. وی بدین نتیجه رسید که اطلاع‌جویی، فرآیندی بسیار ذهنی است و دانشجویان از طریق دانش قبلی، نظرات تثبیت‌شده خود، و سطوح رشد شناختی درصدد برآوردن نیازهای خود بر می‌آیند (Weiler 2004).

۶. پرسش‌های اساسی پژوهش

۱-۶. آیا بین هر یک از ابعاد شخصیت با هر یک از ابعاد رفتار اطلاع‌جویی رابطه معناداری وجود دارد؟

¹ Web-Based

² Reflective Judgment

³ motivation

⁴ Learning Theory

⁵ Critical Thinking

۶-۲. کدامیک از ابعاد شخصیت، رفتار اطلاع‌جویی را بهتر پیش‌بینی می‌کند؟

۷. روش پژوهش و جامعه آماری

پژوهش حاضر از نظر گردآوری داده‌ها جز پژوهش‌های توصیفی (از نوع همبستگی) است و از نظر هدف در زمره پژوهش‌های بنیادی محسوب می‌شود. بنابراین در این پژوهش، «شخصیت» متغیر مستقل، و «رفتار اطلاع‌جویی» متغیر وابسته است. جامعه مورد مطالعه این پژوهش، دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه تهران (اعم از روزانه و شبانه) در سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵ است. نمونه‌گیری این پژوهش، بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای صورت گرفت. به این صورت که در این پژوهش از هر یک از دانشکده‌های دانشگاه تهران (۱۲ دانشکده) به تصادف، ۱۵ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد انتخاب شد و پرسشنامه‌های این پژوهش، در اختیار آنان قرار گرفت. تعداد ۱۸۰ پرسشنامه توزیع شد که از این تعداد ۱۶۴ پرسشنامه بازگردانده شدند. از این تعداد ۶ پرسشنامه به علت سالم نبودن کنار گذاشته شدند و در نهایت ۱۵۸ پرسشنامه در تحلیل‌های آماری وارد شدند.

۸. ابزارهای گردآوری داده‌ها و ویژگی‌های فنی آن‌ها

گردآوری داده‌های این پژوهش بر دو پرسشنامه استوار است. پرسشنامه‌های پژوهش میان دانشجویان توزیع و از آنان خواسته شد که در مدت ۳۰ دقیقه آن‌ها را پر کنند. سپس پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شده و در تحلیل‌ها وارد شدند. این پرسشنامه‌ها عبارت‌اند از:

- مقیاس رفتار اطلاع‌جویی: که محقق ساخته است و دارای روایی محتوایی می‌باشد. این پرسشنامه پس از بررسی محتوایی توسط استادان راهنما و مشاور و برخی استادان روانشناسی، در نمونه اجرا شده و دارای آلفای کرونباخ به مقدار ۰/۸۳ است. این پرسشنامه دارای ۱۷ گویه است که پنج بُعد رفتار اطلاع‌جویی را می‌آزماید.
- پرسشنامه پنج عاملی شخصیت^۱: این آزمون به منظور عملی کردن الگوی پنج عاملی شخصیت ساخته شده است و چارچوبی از صفات اصلی شخصیت ارائه می‌دهد

^۱ NEOPI-R

که در خلال چهار دهه گذشته، بسط و گسترش یافته است (Digman 1990). عوامل پنج گانه، اساسی ترین ابعاد شخصیت را تحت صفات مشخص شده، هم در زبان طبیعی و هم در پرسشنامه های شخصیتی ارائه می دهد. تحقیقات متعدد و گوناگون نشان می دهند که این عوامل، جامع هستند و می توانند شخصیت افراد را در جهات گوناگون تبیین نمایند. هر یک از این عوامل به وسیله گروهی از صفات مرتبط با یکدیگر (صفات فرعی) تعریف شده اند و مجموع این صفات، حیطه یک عامل را تشکیل می دهند. جمع اندازه های این صفات، اندازه یک عامل را تشکیل می دهند. این مقیاس شامل ۶۰ پرسش می باشد و در دانشگاه تهران در پایان نامه کارشناسی ارشد سلیمی زاده (۱۳۸۱) نرم و استفاده شده است. ضریب آلفای این ابزار در نمونه ای ۳۰ نفری مورد آزمون قرار گرفت و آلفای کرونباخی به میزان ۰/۷۰ مشاهده شد.

۹. تحلیل داده ها

در اینجا نخست به توصیف آماری داده های حاصل از اجرای دو پرسشنامه ابعاد شخصیت و رفتار اطلاع جویی می پردازیم و سپس پرسش های مطرح شده در قالب سوال های پژوهش بررسی می شوند. داده ها، به طور کلی، در دو سطح توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل می شوند.

۹-۱. سطح توصیفی

بررسی توصیفی ابعاد پرسشنامه شخصیت: در جدول ۱، فراوانی هر یک از ابعاد شخصیت در نمونه مورد بررسی، ارائه شده است. همان گونه که مشاهده می شود، فراوانی هر یک از ابعاد شخصیت پس از طبقه بندی داده ها بر اساس دامنه تغییرات در سه دسته ضعیف، متوسط و قوی آورده شده اند.

جدول ۱. توزیع فراوانی ابعاد شخصیت

درصد	فراوانی	برون گرائی
۶/۳	۱۰	ضعیف
۵۴/۴	۸۶	متوسط
۳۹/۲	۶۲	قوی
درصد	فراوانی	روان نژندگرائی
۱۳/۹	۲۲	ضعیف
۵۵/۷	۸۸	متوسط
۳۰/۴	۴۸	قوی
درصد	فراوانی	مشودگی تجربه‌ها
۶۳/۳	۱۰۰	ضعیف
۳۳/۵	۵۳	متوسط
۳/۲	۵	قوی
درصد	فراوانی	خوشایندی
۲۹/۷	۴۷	ضعیف
۵۹/۵	۹۴	متوسط
۱۰/۸	۱۷	قوی
درصد	فراوانی	وظیفه‌شناسی
۹/۵	۱۵	ضعیف
۵۰	۷۹	متوسط
۴۰/۵	۶۴	قوی

جدول ۲ میانگین، خطای استاندارد میانگین، انحراف معیار، کمینه و بیشینه نمره ابعاد شخصیت را می‌نماید.

جدول ۲. آمار توصیفی ابعاد شخصیت

تعداد کل	برون گرائی	روان نژندگرائی	مشودگی تجربه‌ها	خوشایندی	وظیفه‌شناسی
۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸
میانگین	۳۵/۱	۳۸/۳	۳۶/۹	۳۷/۳	۳۸/۷
خطای استاندارد میانگین	۰/۳۲۶	۰/۲۷۹	۰/۳۵۱	۰/۳۵۷	۰/۳۵۸
انحراف معیار	۴/۱۰	۳/۵۱	۴/۴۱	۴/۴۹	۴/۵۰
کمینه	۲۴	۳۰	۳۰	۲۸	۲۵
بیشینه	۴۴	۴۶	۵۶	۵۰	۴۹

بررسی توصیفی ابعاد پرسشنامه رفتار اطلاع‌جویی: در جدول ۳ نیز فراوانی هر یک از ابعاد رفتار اطلاع‌جویی در نمونه مورد بررسی، ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، فراوانی هر یک از ابعاد رفتار اطلاع‌جویی پس از طبقه‌بندی داده‌ها، بر اساس دامنه تغییرات در سه دسته ضعیف، متوسط و قوی آورده شده‌اند.

جدول ۳. توزیع فراوانی ابعاد رفتار اطلاع‌جویی

درصد	فراوانی	قضاوت درباره ربط
۲۰/۳	۳۲	ضعیف
۴۶/۲	۷۳	متوسط
۳۳/۵	۵۳	قوی
درصد	فراوانی	تابید دانش پیشین
۱۰/۱	۱۶	ضعیف
۷۲/۸	۱۱۵	متوسط
۱۷/۱	۲۷	قوی
درصد	فراوانی	مخالف اندیشه‌های نوین
۴/۴	۷	ضعیف
۴۵/۶	۷۲	متوسط
۵۰	۷۹	قوی
درصد	فراوانی	تلاش
۵۴/۴	۸۶	ضعیف
۳۸/۶	۶۱	متوسط
۷	۱۱	قوی
درصد	فراوانی	زمان به عنوان عامل انگیزاننده
۶/۳	۱۰	ضعیف
۶۷/۷	۱۰۷	متوسط
۲۵/۹	۴۱	قوی

در جدول ۴، میانگین، خطای استاندارد میانگین، انحراف معیار، کمینه و بیشینه نمرات ابعاد رفتار اطلاع‌جویی ارائه شده است.

جدول ۴. آمار توصیفی ابعاد رفتار اطلاع‌جویی

تفاوت رابطه	تایید دانش بیشین	خلق دانش حدید	زمان به عنوان عامل انگیزاننده	تلاش برای جستجوی اطلاعات	تعداد کل
۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸
۱۱/۵۱	۵/۱۸	۹/۲۸	۷/۵۷	۵/۴۳	میانگین
۰/۱۷	۰/۱۱	۰/۱۳	۰/۱۴	۰/۱۰	خطای استاندارد میانگین
۲/۱۸	۱/۴۱	۱/۷۰	۱/۷۸	۱/۳۴	انحراف معیار
۸	۲	۵	۳	۳	کمینه
۱۵	۸	۱۳	۱۲	۹	بیشینه

۹-۲. سطح استنباطی

تحقیق رابطه ابعاد شخصیت و ابعاد رفتار اطلاع‌جویی: به منظور پاسخگویی به وجود یا نبود رابطه معنادار میان ابعاد شخصیت و ابعاد رفتار اطلاع‌جویی، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید. علت این امر در آن است که متغیرهای شخصیت و رفتار اطلاع‌جویی دارای توزیع نرمال در جامعه بودند و چون داده‌ها پس از استاندارد شدن وارد تحلیل‌ها شدند از همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج این تحلیل در جدول ۵ نمایش داده شده است.

جدول ۵. آزمون همبستگی پیرسون برای تحقیق رابطه ابعاد شخصیت با ابعاد رفتار اطلاع جویی

تأیید دانش پیشین	تلاش برای جستجوی اطلاعات	خلق اندیشه‌های نوین	مقاومت در برابر تغییر	زمن	تلاش برای جستجوی اطلاعات	تأیید دانش پیشین
۰/۵۳-	۰/۷۰۳	۰/۷۵۲	۰/۶۵۹	۰/۶۴۱	همبستگی پیرسون	
۰/۵۰۷	۰/۰۱۰	۰/۰۰۱	۰/۰۴۶	۰/۰۰۲	سطح معناداری (دوسویه)	برونگرایی
۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	تعداد کل	
۰/۴۱	۰/۰۹۷	۰/۵۹۳	۰/۰۷۰	۰/۰۰۸	همبستگی پیرسون	
۰/۶۰۵	۰/۲۲۳	۰/۰۱	۰/۳۸۲	۰/۹۲	سطح معناداری (دوسویه)	کشودگی تجربه‌ها
۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	تعداد کل	
۰/۱۰۶	۰/۰۱۵	۰/۶۶۸	۰/۰۹۶	۰/۰۹۹	همبستگی پیرسون	
۰/۱۸۳	۰/۸۵۱	۰/۰۳۵	۰/۲۳۰	۰/۲۱۸	سطح معناداری (دوسویه)	وظیفه شناسی
۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	تعداد کل	
۰/۱۲۹-	۰/۰۸۲	۰/۰۸۸	۰/۰۴۷-	۰/۰۱۹	همبستگی پیرسون	
		-			سطح معناداری (دوسویه)	روان‌نژند گرایی
۰/۱۰۶	۰/۳۰۶	۰/۲۷۴	۰/۵۵۵	۰/۸۱۲	تعداد کل	
۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸		
۰/۰۲۰	۰/۰۰۲	۰/۱۴۸	۰/۰۲۹	۰/۱۲۵	همبستگی پیرسون	
۰/۸۰۴	۰/۹۷۹	۰/۰۶۴	۰/۷۱۵	۰/۱۱۸	سطح معناداری (دوسویه)	خوشایندی
۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	۱۵۸	تعداد کل	

تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی رفتار اطلاع جویی از طریق شخصیت: به منظور پاسخگویی به این که کدام بُعد شخصیت، بهتر می‌تواند به پیش‌بینی رفتار اطلاع جویی بپردازد، از تحلیل رگرسیون استفاده شد. پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون شامل نرمال بودن توزیع متغیرهای وابسته و مستقل در هر سطح از متغیرهای جامعه، فاصله‌ای بودن داده‌هایی که وارد تحلیل می‌شوند و نیز همگنی واریانس‌ها است. این شرایط در این پژوهش، بررسی و پس از آن، از تحلیل رگرسیون استفاده گردید. نتایج آزمون رگرسیون برای تحقیق این که کدامیک از ابعاد شخصیت، بهتر می‌تواند رفتار اطلاع جویی را پیش‌بینی کند در جدول ۶ و ۷، و ماتریس ضرایب این آزمون در جدول ۸ قرار گرفته است.

جدول ۶. خلاصه الگو

الگو	R	محدود R	تعدیل شده محدود R	خطای استاندارد برآورد
۱	۰/۷۲	۰/۴۹	۰/۴۹۷	۱/۴۵

متغیرهای پیش‌بین: وظیفه‌شناسی، روان‌نژندگرای، خوشایندی، گشودگی
تجربه‌ها، برون‌گرایی

جدول ۷. تحلیل رگرسیون خطی برای پیش‌بینی رفتار اطلاع جویی از طریق ابعاد شخصیت

الگو	مجموع محدودرات	درجه آزادی	محدودر میانگین	آزمون F	سطح معناداری
رگرسیون	۴۸۰/۹۷۳	۵	۹۶/۱۹۵	۱/۸۸۴	۰/۰۵
باقیمانده	۷۷۶۱/۰۰۱	۱۵۲	۵۱/۰۵۹		
مجموع	۸۲۴۱/۹۷۵	۱۵۷			

متغیرهای پیش‌بین: وظیفه‌شناسی، روان‌نژندگرای، خوشایندی، گشودگی
تجربه‌ها، برون‌گرایی
متغیر وابسته: رفتار اطلاع جویی

جدول ۸. ماتریس ضرایب

متغیری	t	ضرایب		الگو
		استاندارد شده	خام	
		Beta	خطای معیار B	
/۰۰۰	۵/۰۳۰		۰/۹۳۹	ثابت
۰/۰۳۷	۲/۱۰۹	۰/۲۰۲	۰/۱۶۹	برون‌گرایی
۰/۲۸۷	-۱/۰۶۹	-۰/۰۹۵	۰/۱۸۳	روان‌نژندگرای
۰/۷۱۹	-۰/۳۶۰	-۰/۰۳۴	۰/۱۵۶	گشودگی
۰/۹۵۵	۰/۰۵۶	۰/۰۰۵	۰/۱۴۶	خوشایندی
۰/۳۹۸	۰/۸۴۸	۰/۰۷۷	۰/۱۴۶	وظیفه‌شناسی

همان‌طور که از این جدول‌ها استنباط می‌شود، ماتریس ضرایب حاکی از آن است که عامل برون‌گرایی می‌تواند با معناداری در سطح $0/05$ به پیش‌بینی متغیر رفتار اطلاع‌جویی پردازد؛ یعنی فقط برون‌گرایی (از ابعاد شخصیت) می‌تواند رفتار اطلاع‌جویی افراد مطالعه شده را تبیین کند.

۱۰. یافته‌های پژوهش

۱۰-۱. یافته‌های مربوط به پرسش اول پژوهش

در مورد پرسش اول، همان‌گونه که مشاهده شد، رابطه معناداری بین برخی از ابعاد شخصیت و برخی از ابعاد رفتار اطلاع‌جویی مشاهده گردید. برای پاسخگویی به این پرسش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد و نتایج حاکی از آن است که بین برون‌گرایی دانشجویان (که یکی از ابعاد شخصیت است) با قضاوت دانشجویان دربارهٔ ربط اطلاعات، اهمیت زمان به عنوان عاملی انگیزاننده در جستجوی اطلاعات، خلق اندیشه‌های نوین، و تلاش برای جستجوی اطلاعات، رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. تحلیل‌های آماری مربوط به این پرسش در جدول ۵ قابل دسترسی است.

این نتایج با نتایج پژوهش‌های پیشین سازگار است. به عنوان مثال، «ویلسون» و «اینگورسن» در پژوهش خویش، وجود ارتباط معنادار میان شخصیت و تأیید دانش (ارزش‌های) پیشین را تأیید می‌کنند (Wilson 1996; Ingwersen 1996). «نحل» نیز به نتایج مشابهی دست یافته است. وی به این نتیجه رسیده که بین وظیفه‌شناسی افراد و تلاش برای جستجوی اطلاعات همبستگی مثبت وجود دارد (Nahl 2001). «پالمر» نیز در وجود رابطه میان وظیفه‌شناسی و تلاش برای جستجوی اطلاعات با «نحل» موافق است (Palmer 1991). این نتایج با نتایجی که «هینستروم» به دست آورده نیز همسو است. وی در پژوهش خویش به رابطه‌ای معنادار میان گشودگی تجربه‌ها و برون‌گرایی، با خلق اندیشه‌های جدید و تلاش برای جستجوی اطلاعات اشاره کرده است (Heinstrom 2003).

۱۰-۲. یافته‌های مربوط به پرسش دوم پژوهش

در پرسش دوم، دربارهٔ این که کدامیک از ابعاد شخصیت می‌توانند رفتار اطلاع‌جویی را بهتر پیش‌بینی کنند سخن به میان آمد. تحلیل رگرسیون ارائه‌شده در

بخش پیشین نمایانگر آن است که برون‌گرایی می‌تواند به پیش‌بینی رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان پردازد (جدول‌های ۶، ۷ و ۸). شایان ذکر است که در تحلیل‌های رگرسیون، هنگامی می‌توانیم به پیش‌بینی یک متغیر از طریق متغیر دیگر پردازیم که میان این دو متغیر همبستگی بالایی وجود داشته باشد و پژوهش‌های مختلفی بر این امر صحت گذاشته باشند. این یافته با یافته‌های پژوهش‌های پیشین سازگار است. برای نمونه می‌توان به «هینستروم» اشاره کرد که میان برون‌گرایی جستجوگران و رفتار اطلاع‌جویی آن‌ها رابطه مثبت و معناداری مشاهده کرده است (Heinstrom 2003).

۱۱. بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به مباحثی که در این فصل ارائه شد، این نتیجه حاصل می‌شود که بین شخصیت و رفتار اطلاع‌جویی رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به این امر (که در پژوهش‌های مختلفی نیز بر آن صحت گذاشته‌اند) باید در هر فرآیند جستجو، طراحی صفحات وب و نیز طراحی واسط کاربری پایگاه‌های اطلاعاتی به این امر توجه شود. توصیف و تشریح رفتارهای اطلاع‌جویی و خط‌مشی‌های شناختی جستجو به طور دقیق و روشن، به توسعه‌دهندگان تارنماها و موتورهای کاوشگر امکان می‌دهد از شخصیت و باورهای کاربران در جستجو و یافتن اطلاعات ارزشمند مطلع شوند. با استفاده از این اطلاعات، توسعه‌دهندگان تارنماها، دانشی درباره چگونگی نمایش بهینه محتوا و خصیصه‌های جستجوی تارنماها فراهم می‌آورند. به‌طور معمول توسعه‌دهندگان و طراحان موتورهای کاوشگر به دنبال شفاف و روشن ساختن هر چه بیشتر خط‌مشی‌های جستجو و مجموعه‌های اطلاعاتی خویش برای کاربران هستند. بنابراین، این پژوهش می‌تواند ضرورت توجه به ابعاد روانشناختی کاربران و مشتریان کالاهای اطلاعاتی را به فراهم‌آوران بنمایاند. همچنین، ضروری است طراحی واسط‌های کاربری نیز با توجه به شخصیت افراد صورت پذیرد.

۱۲. پیشنهادهای کاربردی این پژوهش

۱-۱۲. طراحی واسط کاربریها با در نظر گرفتن عوامل شخصیتی (مقبولیت عام) در پایگاه‌های اطلاعاتی و مراکز اطلاع‌رسانی؛

۲-۱۲. استفاده از چیدمان‌های ساده برای کاهش اضطراب کاربران در مراکز رایانه و جستجوی اطلاعات؛

۳-۱۲. انتخاب کلیدواژگان روشن و دقیق به عنوان کلیدواژگان نمایه در پایگاه‌های اطلاعاتی جهت کاهش اتلاف وقت و عدم ایجاد اضطراب و بی‌حوصله‌گی در کاربران؛

۴-۱۲. به کارگیری پهنای باند بیشتر جهت ارائه سریع‌تر اطلاعات و کاهش زمان دسترسی به اطلاعات.

۱۳. پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده

۱-۱۳. بررسی وجود یا عدم وجود تفاوت معنادار در شخصیت و رفتار اطلاع‌جویی دانشجویان پسر و دختر (وارد کردن عامل جنسیت)؛

۲-۱۳. بررسی رابطه میان شخصیت و باورهای معرفت‌شناختی جهت ارائه یک الگو مسیر برای رفتار اطلاع‌جویی و دانش پیشین کاربران؛

۳-۱۳. بررسی رابطه رویکردها و سبک‌های یادگیری با رفتار اطلاع‌جویی جهت ارائه یک الگو مسیر.

۱۴. محدودیت‌های پژوهش حاضر

از آنجاکه پژوهش حاضر با استفاده از دو پرسشنامه انجام شد، مانند هر پژوهش پیمایشی دیگر با محدودیت‌هایی همراه بود. برخی محدودیت‌های این پژوهش از این قرارند:

۱-۱۴. از آنجاکه تعداد پرسش‌های پرسشنامه‌های حاضر از ۷۰ پرسش تجاوز کرده است، آزمودنی‌ها جز با اصرار فراوان، حاضر به پرکردن پرسشنامه‌ها نمی‌شدند؛

۲-۱۴. در مواردی نیز آزمودنی‌ها فقط برای رفع مسئولیت، پرسش‌های پرسشنامه را به طور تصادفی علامت زده بودند که پرسش‌های دروغ‌یاب این مسئله را می‌نمایاند و سبب می‌گردد که محققان، برخی پرسشنامه‌ها را دوباره تکرار کنند.

۱۵. منابع

- امین پور، فاطمه - فریبا. ۱۳۷۴. بررسی رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی مدیران کتابخانه‌های دانشکده‌های علوم پزشکی کشور با رضایت شغلی آنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- تصویری قمصری، فاطمه. ۱۳۷۸. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و چگونگی تأثیر اینترنت بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- خسروی، مریم. ۱۳۸۲. بررسی نقش شخصیت در رفتار کاوشگران اطلاعات. طرح پژوهشی منتشره مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- دیلمقانی، میترا. ۱۳۷۵. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی رشته مهندسی مکانیک در کسب اطلاعات تخصصی در پنج دانشگاه شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
- رستمی فروشانی، مرضیه. ۱۳۸۲. بررسی رفتارهای اطلاع‌یابی معلمان پژوهنده در نواحی آموزش و پرورش شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.
- روان‌بخش، نغمه. ۱۳۸۰. بررسی نیازهای اطلاعاتی، رفتار اطلاع‌یابی و میزان رضایت از کتابخانه مددجویان کانون اصلاح و تربیت تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- زمانی میان‌دشتی، ناصر. ۱۳۸۲. بررسی عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی مدیران و کارشناسان ترویج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- سلیمی‌زاده، محمد کاظم. ۱۳۸۱. هنجاریابی فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی نوین و بررسی ساختار عاملی آن (تحلیل تأییدی) در بین دانشجویان علوم انسانی دانشگاه‌های تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- شربت‌ملکی، محمد رحیم. ۱۳۸۲. بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی. کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- علیدوستی، سیروس، و محمود خسروجردی. ۱۳۸۴. فرآیند دسترسی. طرح پژوهشی منتشره پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- کشاوری، حمید. ۱۳۸۳. بررسی فرآیند وب‌کاوی دانشجویان کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

مولوی فرد، نقی. ۱۳۷۸. بررسی رفتار اطلاع‌یابی پزشکان عمومی در دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان زنجان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.

نورمحمدی، حمزه‌علی. ۱۳۷۶. مطالعه رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان مراکز تحقیقات مهندسی وزارت جهاد سازندگی در کسب اطلاعات علمی و فنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

نوروزی چاکلی، عبدالرضا. ۱۳۷۹. رفتارهای اطلاع‌یابی پژوهشگران مراجعه‌کننده به *World Wide Web* از طریق تماس با شبکه‌های جهانی اینترنت مستقر در دانشگاه تربیت مدرس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

Branch, J. L. 2000. Junior high students and Think Alouds: Generating information-seeking process data using concurrent verbal protocols. *Library & Information Science Research* 23 (2): 107-122.

Bystrom, K. 2000. The effects of task complexity on the relationship between information types acquired and information sources used. *New Review of Information Behavior Research* 1: 85-101.

Cattell, R. B. 1950. *Personality: a Systematic theoretical and factual study*. New York: McGraw-Hill.

Costa, P. T., & R. R. McCrae. 1984. Personality as a lifelong determinant of well being. In *Emotion in Adult Development*, 141-158. Beverly Hills, CA: Sage.

Costa, P. T., & R. R. McCrae. 1992. *NEO PI-R. Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources Inc.

Digman, J. M. 1990. Personality structure: Emergence of the five-factor model. *Annual Review of Psychology* 40: 417-440.

Ferguson, L. B. 1970. *Personality Development*. Belmont, Calif : Brooks/Cole.

Ford, N. 2000. Cognitive styles and virtual environments. *Journal of the American Society for Information Science* 51(6): 543-557.

Ford, N., D. Miller, & N. Moss. 2001. The role of individual differences in internet searching: an empirical study. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 52(12): 1049-1066.

Ford, N., T. D. Wilson, A. Foster, D. Ellis, & A. Spink. 2002. Information seeking and mediated searching. Part 4. Cognitive styles in information seeking. *Journal of American Society for Information Science and Technology* 53(9): 728-735.

Heinström, J. 2000. The impact of personality and approaches to learning on information behavior. *Information Research* 5(3). <http://informationr.net/ir/5-3/paper78.html> (accessed May 20, 2009).

Heinström, J. 2002. *Fast surfers, broad scanners and deep drivers-personality and information seeking behavior*. Doctoral Dissertation, Abo Academi University Press. <http://www.abo.fi/~jheinstr/thesis.htm> (Accessed Jun 7, 2008).

- Heinström, J. 2003. Five personality dimensions and their influence on information behavior. *Information Research* 9(1). <http://informationr.net/ir/9-1/paper165.html> (accessed May 20, 2009).
- Ingwersen, P. 1982. Search procedures in the library-analyzed from the cognitive point of view. *Journal of Documentation* 38(3): 165-191.
- Ingwersen, P. 1996. Cognitive perspectives of information retrieval interaction: elements of a cognitive IR theory. *Journal of Documentation* 52(1):3-50.
- Kuhlthau, C. C. 1993. *Seeking meaning: a process approach to library and information services*. Norwood, NJ: Albex.
- Kupersmith, J. 1992. Technostress and the Reference Librarian. *Reference Services Review* 20: 7-14.
- Kim, K. 2001. Information seeking on the web: effects of user and task variables. *Library and Information Science Research* 23(3): 233-255.
- Large, A., J. Beheshti, , and T. Rahman. 2002. Gender differences in collaborative web searching behavior: an elementary school study. *Information Processing and Management* 38: 427-443.
- Marchionini, G. 1997. *Information seeking in electronic environments*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Nahl, D. A 2001. conceptual framework for explaining information behavior. *Studies in Media and Information Literacy Education*1(2). <http://utpjournals.com/iour.ih.html?p=simile/issue2/nahlfulltext.html> (Accessed May 7, 2008).
- Neyer, F. J. 2000. *How does personality influence social relationships and choices of life patterns?* Paper presented at the 10th European conference on Personality Cracow.
- Ocholla, D. 1999. Insights into information-seeking and communicating behavior of academics. *International Information & Library Review* 31(3): 111-143.
- Phares, E. J. 1991. *Introduction to Psychology*. New York: Harper Collins Publishers.
- Palmer, J. 1991. Scientists and information: I. Using cluster analysis to identify information style. *Journal of Documentation* 47: 105-226.
- Radecki, C. M., and J. Jaccard. 1995. Perceptions of Knowledge, actual knowledge and information search behavior. *Journal of Experimental Social Psychology* 31(2): 107-118.
- Walker, J. R., & W. E. Moen. 2001. Identifying and Categorizing Information Seeking Strategies in the Networked Environment: An Exploratory Study. <http://home.swbell.net/walkerjr/SBS/index.html> (Accessed May 7, 2008.).
- Weiler, A. 2004. Information seeking behavior in Generation Y students: motivation, critical thinking, and learning theory. *Journal of Academic Librarianship* 31(1): 46-53.
- Whitmire, E. 2004. The relationship between undergraduates' epistemological beliefs, reflective judgment, and their information seeking behavior. *Information Processing and Management* 40: 97-111.
- Wilson, T. D. 1996. *Information behavior: an interdisciplinary perspective*. London: British Library Research and Innovation Centre.

<http://information.net/tdw/publ/infbehav/prelims.html> (accessed October 5, 2005).

Wilson, T. D. 2000. Human Information Behavior. *Informing Science* 3(2): 49-56. <http://209.68.25.5/Articles/Vol3/v3n2p49-56.pdf> (accessed October 8, 2005).

Wilson, T. D., N. Ford, D. Ellis, A. Foster, & A. Spink. 2002. Information seeking and mediated searching. Part 2. Uncertainty and its correlates. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 53(9): 704-715.

پیوست ۱:

پرسشنامه رفتار اطلاع جویی

۱. تنها حضور اطلاعات در کتاب‌ها یا انتشار آن‌ها، برای مهم تلقی شدن آن‌ها کافی است.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۲. من به مواد چاپ / منتشر شده با دیده شک می‌نگرم و به راحتی به آن‌ها اعتماد نمی‌کنم.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۳. من دوست دارم به اطلاعاتی دست یابم که مربوط به حوزه پژوهشی‌ام باشد.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۴. من در ربط مطالب بازیابی شده به علت حجم زیاد آن‌ها مشکل دارم.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۵. من بیش‌تر دوست دارم مطالبی را بازیابی کنم که با دانش قبلی‌ام مطابقت داشته باشد.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۶. من نسبت به ایده‌ها و موضوعات جدید توجه خاصی نشان می‌دهم.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۷. نویسنده مطلب نسبت به خود مطلب برای من بیش‌تر اولویت دارد.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۸. من بیش‌تر به دنبال اطلاعاتی هستم که تازه منتشر شده باشد.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۹. من دوست دارم بیش‌تر از منابع لاتین استفاده کنم.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۱۰. من بیش‌تر از ابزارهای فناوری اطلاعات برای جستجو و یادگیری خود استفاده می‌کنم.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۱۱. من از قرار گرفتن در محیط‌های فناوری زده (محیط‌هایی که با فناوری‌های جدید در ارتباط است) لذت می‌برم.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم
۱۲. من در استفاده از فناوری اطلاعات نیاز به کمک و همکاری افراد متخصص دارم.
 به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم

۱۳. من دوست دارم در نخستین تلاشم به اطلاعات مورد نظرم دست یابم و اگر چنین نشود دست از جستجو برمی‌دارم.

به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم

۱۴. من اگر در جستجوی خود، با کمبود زمان مواجه شوم دست از جستجو برمی‌دارم.

به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم

۱۵. من معمولاً وقت کافی برای جستجوی اطلاعات ندارم.

به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم

۱۶. من حاضریم برای دسترسی به اطلاعات مورد نیازم، هزینه (مادی) کنم.

به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم

۱۷. من دوست دارم برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز، نهایت تلاشم را بکنم.

به‌طور کامل موافقم موافقم نظری ندارم مخالفم به‌طور کامل مخالفم